

OBSERVAREA INDEPENDENTĂ – METODA DE CERCETARE A LUMII VII

Gabriela-Paula PETRUȚA ¹

Pedagogia modernă acordă o mare importanță metodelor care "permit accesul imediat la cunoașterea lumii înconjurătoare, a faptului real și viu" (I. CERGHIT). În cadrul acestora, observarea independentă este considerată una din cele mai indicate metode de explorare și descoperire de către elevi a lumii vii.

Această metodă, prin care elevii "percep activ și selectiv sistemele biologice prin activitate independentă" (ANCA CIOLAC-RUSSU), are un pronunțat caracter participativ și euristic. Prin observare independentă, elevii percep polimodal lumea vie, deoarece informațiile sunt colecționate prin activitatea mai multor analizatori - vizual, auditiv, tactil, olfactiv, gustativ sau kinestezic.

Este favorizată astfel atât informarea directă a elevilor asupra mediului înconjurător, cât și dezvoltarea spiritului de observație și cercetare, a obiectivității, a spiritului de rigoare și precizie, a gândirii analitice și sintetice, a gândirii cauzale, precum și a capacității de a pune întrebări și de a încerca să răspundă la ele prin căutări de soluții. În cazul în care se ia ca punct de plecare o problemă, se accentuează caracterul activ al observării.

Activitatea de observare este întotdeauna organizată și dirijată de profesor, acesta având în vedere particularitățile de vârstă și nivelul intelectual al elevilor, precum și conținutul ce urmează să fie asimilat de către aceștia.

Dirijarea observării se poate realiza fie oral, profesorul cuplând explicarea anumitor probleme cu orientarea elevilor asupra a ceea ce trebuie observat, fie în scris, profesorul notând sarcinile de lucru pe tablă sau distribuind elevilor fișe de lucru.

La clasele liceale, în realizarea observațiilor, profesorul, bazându-se pe cunoștințele însușite în ciclul gimnazial de către elevi, le poate cere să pună în evidență trăsăturile caracteristice unui organism tip sau ale unui grup taxonomic de viețuitoare, caracterele evolutive, adaptările la mediu, esența unor procese și fenomene. Datele obținute de elevi în urma observării sunt analizate și prelucrate, interpretate și explicate, pentru ca în final profesorul împreună cu elevii să se stabilească concluziile.

Eficacitatea metodei observației în activitatea didactică poate fi reliefată prin activitatea desfășurată în cadrul cercurilor de biologie. În cazul în care, în cadrul cercului se urmărește studierea unui ecosistem, activitatea cercului se poate desfășura pe o perioadă de mai mulți ani, sub formă de ședințe de documentare științifică și ședințe de colectare și prelucrare a materialului colectat din zona cercetată. Numai observarea cu atenție, de către elevi, a tuturor

¹ Universitatea din Pitești.

componentelor unui ecosistem poate trezi în sufletul acestora dragostea față de tot ceea ce-i înconjoară, fapt ce îi poate motiva în acțiunea lor de protejare a naturii. Astfel, se poate urmări cercetarea condițiilor fizico-geografice, a plantelor cu valoare economică din flora spontană, avându-se în vedere studierea posibilității valorificării plantelor utile din flora spontană de către localnici, a animalelor existente, urmărindu-se gruparea lor în consumatori primari, secundari, terțiari etc. și descompunători, a diferiților factori ce au efecte negative asupra întregului ecosistem.

Membrii cercului pot fi grupați în cartografi, fotografi, botaniști, zoologi, ecologi, desenatori și meteorologi, stabilindu-se pentru fiecare grupă sarcini precise de îndeplinit în cadrul excursiilor efectuate îndeosebi primăvara și vara.

În continuare, voi exemplifica activitatea pe care o pot desfășura botaniștii. Pentru efectuarea observărilor, pot folosi o fișă de observație ce cuprinde: locul unde trăiește planta (umbră, soare, tufărișuri etc.), soluri, aria de răspândire, aspectul plantei, plante în mijlocul cărora este răspândită. Pentru a aprecia modul de distribuție a plantelor în teritoriul studiat se pot utiliza în fișa de observații termenii de: foarte comun, comun, frecvent, sporadic și rar. Pot fi efectuate observații scurte, exacte, desene cu plantele găsite, notându-se ziua, luna, ora, locul și unele particularități ale biotopului. Fișa de observație trebuie să însoțească fiecare plantă presată.

Activitatea din teren trebuie să continue în laborator, unde pentru determinarea plantelor se poate utiliza o altă fișă - fișă de cercetare/de lucru, cuprinzând: familia, specia, denumirea științifică, denumirea populară, numele și prenumele observatorului, locul unde crește, categorii economice: plante alimentare, plante medicinale, plante melifere, plante furajere, plante toxice și plante tinctoriale.

Datele obținute în urma observărilor trebuie analizate și prelucrate, stabilindu-se concluziile. Acestea pot fi sintetizate într-o lucrare ce poate fi prezentată în cadrul cercului sau la o sesiune de referate și comunicări.

În concluzie, se poate spune că observarea independentă este o metodă de cunoaștere prin acțiune a lumii vii, care poate fi folosită cu succes în activitatea didactică, fie ca atare, fie în asociere cu alte metode (experimentul de laborator, învățarea prin descoperire, algoritimizarea), caz în care devine procedeu.

Bibliografie:

1. CERGHIT, I., 1980 – *Metode de învățământ*. Ediția a II-a. București. E.D.P., 246 p.
2. CERGHIT, I., BUNESCU, V., 1988 – *Metodologia instruirii*, în "Curs de pedagogie". București. Tip. Univ. București, pag. 178-198.
3. CIURCHEA, MARIA, CIOLAC-RUSSU, ANCA, IORDACHE, I., 1983 – *Metodica predării științelor biologice*. București. E.D.P. 203 p.